

Tilburg University

Afrondende en overkoepelende beschouwingen over het thema privatisering van het strafrecht

Groenhuijsen, M.S.

Published in:
Ars Aequi

Publication date:
2013

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Groenhuijsen, M. S. (2013). Afrondende en overkoepelende beschouwingen over het thema privatisering van het strafrecht. *Ars Aequi*, 62(7/8), 606-614.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Afrondende en overkoepelende beschouwingen over het thema privatisering van het strafrecht

Marc Groenhuijsen*

1 Inleiding

Dit bijzondere nummer van Ars Aequi bevat een interessante collectie opstellen over vormen van privatisering van het strafrecht. De bijdragen zijn prikkelend van aard. Alleen al omdat er soms visies worden verdedigd die onderling niet helemaal verenigbaar zijn, nodigen zij uit tot verder debat. De redactie heeft mij gevraagd om als afronding van deze reeks een 'aggregerende bijdrage' te schrijven. Zo'n vraag dwingt tot reflectie. Een overkoepelende beschouwing heeft immers alleen zin als er iets méér in wordt gedaan dan alleen de voorafgaande artikelen samenvatten. Dat zou een belediging vormen van de intelligentie van de lezer, die immers dezelfde teksten net tot zich heeft genomen. Anderzijds kan van de laatste schrijver niet worden verwacht dat hij eventjes de antwoorden verstrekt op alle overgebleven vragen, of dat hij als arbiter gaat optreden in de eerder gebleken verschillen van inzicht.

Een rode draad door alle bijdragen wordt gevormd door de vraag hoeveel veerkracht een publiekrechtelijk rechtsgebied als het strafrecht heeft om meer horizontale elementen toe te laten of te incorporeren. Dat is echt een fundamentele vraag

De redactie van ons tijdschrift heeft bij het ontwerp van deze aflevering drie ontwikkelingen centraal gesteld: (1) de toepassing van privaatrechtelijke normen in het strafproces; (2) het door de overheid afstoten van publiekrechtelijke taken uit de strafrechtspleging ten gunste van uitvoering door private actoren; en (3) de privatisering van het strafrechtelijke rechtsconflict.

Het lijkt mij om te beginnen nuttig om vast te stellen dat het thema brede implicaties laat zien voor de strafrechtspleging als geheel. Zo raakt het alle fasen van het strafprocesrecht (de opsporing, de berechting en de executie) en verschillende onderwerpen van het materiële strafrecht. Een tweede punt dat direct opvalt (en dus op zichzelf niet heel verrassend is) is dat de privatisering – of de civilisering: ik voel weinig voor scherpslijperij over een eventueel terminologisch verschil – veelvuldig wordt besproken vanuit het perspectief van het slachtoffer van een misdrijf. Hier zien we dat de consistente uitbouw van slachtofferrechten in het strafproces gedurende de afgelopen decennia inderdaad noopt tot een diepergaande herbezinning op de effecten hiervan voor de grondslagen van het straf(proces)recht.¹ Het derde onderwerp dat in het licht van het bovenstaande om aandacht vraagt is de toegenomen inbreng door particulieren in de strafrechtspleging. Was het strafrecht vroeger vrijwel geheel te zien als een affaire tussen de overheid en een verdachte, thans zien we dat de overheid in toenemende mate een beroep doet op gewone

* Prof. mr. M.S. Groenhuijsen is hoogleraar straf(proces)recht en victimologie aan de Universiteit van Tilburg.

1 Zie onder andere C. Kelk, 'Slachtoffers in rechte', in: C.H. Brants e.a. (red.), *Op zoek naar grondslagen*, Den Haag: BJu 2003, p. 115-136; en van dezelfde auteur 'Daders én slachtoffers', *Delikt en Delinkwent* 1996, p. 97-103. Zie ook A.C. 't Hart, *Openbaar Ministerie en rechtshandhaving*, Arnhem: Gouda Quint 1994, p. 280-285 (vgl. ook p. 209-265), en van dezelfde auteur 'Straf, recht en waarden', in: M. Moerings e.a. (red.), *Hoe punitief is Nederland?*, Arnhem: Gouda Quint 1994, p. 31-44; en A.C. 't Hart, *De meerwaarde van het strafrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 1997, p. 116 e.v.

- 2 Heel specifiek in deze zin is Kwakman, waar hij stelt: 'De kernvraag bij deze ontwikkeling (...) is: hoeveel veerkracht heeft een publiekrechtelijk rechtsgebied als het straf(proces)recht om al die ideeën, voornemens, wetsvoorstellen en wetswijzigingen met het oog op de versterking van de positie van het slachtoffer nog aan te kunnen?'
- 3 Zie M.S. Groenhuijsen, 'Het publiekrechtelijk karakter van het materiële strafrecht', in: J.P. Balkema e.a. (red.), *Gedenkschrift Honderd jaar Wetboek van Strafrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1986, p. 103-123, met nadere bronvermeldingen.
- 4 Ik kan niet nalaten om op dit punt de oude meester Bierling te citeren (E.R. Bierling, *Zur Kritik der juristischen Grundbegriffe*, Gotha: F.A. Perthes 1877, p. 153-154): 'Dass eine Unterscheidung von Privatrechts- und öffentlichrechtlichen Normen oder Rechtsverhältnissen unannehmbar ist, welche sich gründet auf die Verschiedenartigkeit der Mittel, die gegen ihre Übertretung bzw. Störung zulässig sind, dürfte wohl sehr wenigen zweifelhaft erscheinen... Macht sie doch genau den Eindruck, wie, wenn jemand die Anatomie oder der Physiologie des menschlichen Körpers, statt nach dem eigenthümlichen Character der verschiedenen Organe des Letzteren, vielmehr eintheilen wollte nach der Verschiedenartigkeit der Heilmittel, durch welche Störungen der Funktionen dieser Organe beseitigt werden sollen.'
- 5 L.H.C. Hulsman, *Handhaving van recht* (oratie Rotterdam), Deventer: Kluwer 1965, p. 8-9. Zie ook p. 16: 'Ook op het terrein van het gemene recht zien wij derhalve het uitgesproken ernstige onrecht aan het strafrecht toegewezen. Doch hier doet zich verder het merkwaardige verschijnsel voor dat tevens juist het uitgesproken lichte onrecht aan het strafrecht wordt toebedeeld...'
- 6 Denk bijvoorbeeld aan het regiem van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren.

burgers om strafrechtelijk onrecht te bestrijden. Of we zien dat burgers het recht min of meer in eigen hand nemen, en dan is de vraag hoever zij daarbij mogen gaan.

Deze drie kwesties bepalen ook de structuur van deze afrondende beschouwing. Eigenlijk wordt een rode draad door alle bijdragen gevormd door de vraag hoeveel veerkracht een publiekrechtelijk rechtsgebied als het strafrecht heeft om meer horizontale elementen toe te laten of te incorporeren.² Dat is echt een fundamentele vraag. Volgens mij kan bezinning op een antwoord pas beginnen als we een idee hebben over wat het publiekrechtelijke karakter van het straf(proces)recht dan wel inhoudt. Daaraan is paragraaf 2 gewijd. Daarna zal apart worden stilgestaan bij de opstellen waarin de toegenomen betekenis van slachtoffers in de strafrechtelijke context aan de orde is gesteld (paragraaf 3). Vervolgens wordt gepoogd de eveneens gegroeide inbreng van andere burgers bij de strafrechtelijke rechtshandhaving te duiden (paragraaf 4). Mijn betoog wordt afgesloten met enkele conclusies, waarin wordt gepoogd om zowel de opmerkelijke kracht als de opmerkelijke zwakte van het strafrecht aan te merken als factoren die de verschillende vormen van privatisering van het strafrecht mede kunnen verklaren (paragraaf 5).

**Strafrecht is publiekrecht.
Dat wordt iedere student
al snel met de paplepel
ingegoten. Toch is het
helemaal niet zo gemakkelijk
om aan te geven wat nu
precies de essentie is van dat
publiekrechtelijke karakter**

2 Het publiekrechtelijke karakter van het strafrecht

Strafrecht is publiekrecht. Dat wordt iedere student al snel met de paplepel ingegoten. Toch is het helemaal niet zo gemakkelijk om aan te geven wat nu precies de essentie is van dat publiekrechtelijke karakter. Toen ik mij een royaal aantal jaren geleden in deze kwestie verdiepte, bleek al snel dat er verschillende theorieën hieromtrent bestaan.³

Zo werd in de literatuur wel van de 'subjectentheorie' gesproken, die inhield dat een norm, een rechtsregel, van publiekrechtelijke aard is als de overheid daardoor een bepaalde

aanspraak of verplichting verkrijgt respectievelijk aanvaardt. Dat klinkt loepzuiver, maar deze begripsomschrijving levert direct al problemen op als de overheid bijvoorbeeld zelf deelneemt aan het burgerrechtelijke verkeer. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen werd een processuele variant van deze theorie ingebracht. Die hield in dat een rechtsregel publiekrechtelijk is te noemen als de overheid zich het exclusieve recht voorbehoudt om een (vermoedelijke) schending daarvan ter sanctionering aan de rechter voor te leggen. Maar ook deze variant is niet zonder problemen, al was het maar dat het een beetje gek is om het karakter van een materiële regel afhankelijk te maken van de wijze waarop hij eventueel kan worden gehandhaafd.⁴

Een andere veelgehoorde opvatting werd aangemerkt als de 'belangentheorie'. Die hield in dat rechtsregels een publiekrechtelijk karakter hebben als het daarin beschermde belang door zijn aard of gewicht is onttrokken aan de zeggenschap van particulieren. Kort gezegd: een rechtsregel is publiekrechtelijk van aard indien *het algemeen belang* direct, dus zonder tussenschakels, in het geding is. Wetenschapstheoretisch is deze hypothese aantrekkelijker dan de eerste. Maar ook hierbij kunnen wezenlijke kanttekeningen worden gemaakt. Ik vermeld de scherpe en terechte kritiek van Hulsman:

'Indien wij in de onrechtsbagage van het strafrecht zoeken vinden wij daar echter het overtreden van een wachtverbod, het 's nachts buiten laten staan van een vuilnisemmer, fietsen zonder dat die fiets is voorzien van een behoorlijk werkende bel; voorwaar zaken die noch uit ethisch oogpunt noch uit het oogpunt van maatschappelijke verontrusting nu zo bijzonder ernstig behoeven te worden gewaardeerd. Aan de andere kant missen we in de strafrechtelijke bagage soms onrecht dat grote maatschappelijke onrust kan veroorzaken (zoals onrechtmatig ontslag van werknemers) of dat een hoge graad van ethische "onwaarde" bezit (zoals het niet voldoen aan contractuele verplichtingen tegenover een schuldeiser, die daardoor in de ernstigste problemen geraakt)... Daarmee is tezelfdertijd de ontoereikendheid aangetoond van een ... criterium dat de grens zoekt in de mate waarin het onrecht een gemeenschapsbelang aantast.'⁵

Een soortgelijk probleem is dat veel strafrechtelijk verboden gedragingen weer wel zijn toegelaten indien de overheid daarvoor een vergunning afgeeft.⁶

Een derde theorie zoekt het onderscheidend kenmerk in de aard van de sanctie die kan worden opgelegd bij overtreding van de norm. De 'straf' zou zich dan zodanig onderscheiden van de civielrechtelijke schadevergoeding dat daarin het wezenlijke publiekrechtelijke element van het straf(proces)recht zou liggen. Slagter heeft in dit verband bijvoorbeeld niet minder dan negen verschillen tussen straf

en schadevergoeding uitgewerkt.⁷ Ik ga die verschillen niet allemaal samenvatten, want dat is verspilde moeite. Ik noem slechts het laatste, volgens de auteur het meest principiële verschil:

'de straf is *tegen* de dader, de schadevergoeding is *voor* de gelaedeerde. In het strafrecht is de dader de centrale figuur, in het privaatrecht de gelaedeerde (...). De ratio van de schadevergoeding is, dat zij ten gunste van iemand is: het doel is het ontvangen. De ratio van de straf is, dat zij ten nadele van iemand is: het doel is het geven, het presteren.'⁸

Hier zien we misschien wel het scherpst wat er gebeurt wanneer juridische definities worden verward met de sociale werkelijkheid. Op papier is het wellicht een interessante denkexerctie die Slagter heeft uitgevoerd, maar met de realiteit van daders en slachtoffers heeft deze weinig te maken. Niet voor niets wordt er al decennia lang betoogd dat de doelen van straf en schadevergoeding heel goed kunnen samenvallen.⁹ En zelfs voor degenen die nog steeds menen dat de schadevergoeding onvoldoende intrinsieke straffenmerken bezit,¹⁰ zal het instrument van de schadevergoedingsmaatregel (art. 36f Sr) voldoende bewijs opleveren om de aard van de sanctie niet te kunnen aanvaarden als het uniek determinerende element van het publiekrechtelijk karakter van het strafrecht.

Dezelfde conclusie moet worden getrokken voor andere theorieën die één enkel kenmerk aanwijzen als dé bepalende factor voor het publiekrechtelijk karakter van het strafrecht. Zo is bijvoorbeeld in een rechtstheoretisch perspectief wel betoogd dat iedere strafrechtelijke norm is op te vatten als een bevel, terwijl civielrechtelijke normen moeten worden gezien als codificatie van een sociale norm. Ook in deze zienswijze zit wel een kern van waarheid, maar de werkelijkheid zou te sterk worden gereduceerd door dit schema als zaligmakend te verklaren. Dit betekent – welbeschouwd – dat het publiekrechtelijk karakter van het strafrecht méér dan één dimensie heeft. Uit de genoemde theorieën komt een rijkere en een diepere zienswijze voort. Een bindend en gemeenschappelijk kenmerk van de genoemde perspectieven is dat *de overheid* in de strafrechtelijke rechtshandhaving met het oog op het algemeen belang materieel een rechtsverhouding aangaat met de burger of een sanctie claimt in geval van normschendingen. De overheid verklaart zich daarmee tot wederpartij van de burger, met als gevolg dat de overheid ook een potentiële tegenpartij wordt. En dat is van belang. Want de burger, de eenling, het individu, staat in die relatie met de overheid op achterstand. Hij

is de mindere. En dit is de kern van de zaak. Waar het nu om gaat is dat de bemoeienis van de overheid bijzondere eisen stelt aan de rechtsbescherming van de burger. Strafrecht behoort tot het publiekrecht omdat het de bevoegdheid van de overheid omlijnt om op te treden *tegen* onderdanen. Het is dus de intensiteit van de overheidsbemoeienis die van doorslaggevend belang is en die binnen het strafrecht op verschillende manieren gestalte kan krijgen. Hoe ingrijpender de overheid mag optreden tegen onderdanen, hoe consequenter de daardoor te dienen belangen kunnen worden behartigd. Maar daar staat volgens de uitgangspunten van ons rechtstelsel tegenover dat de burger tegen wie dergelijke interventies zijn gericht dan zijnerzijds aanspraak moet kunnen maken op respect voor zijn legitieme belangen, hetgeen uitsluitend in een met waarborgen omgeven procedure kan worden gecontroleerd respectievelijk kan worden gerealiseerd. De tegenstelling tussen publiek- en privaatrecht blijkt dus naar mijn mening vooral dan een interessant probleem te zijn wanneer deze wordt bestudeerd vanuit het perspectief van de rechtsbescherming van het individu in de samenleving. Vanuit deze optiek kijken we nu verder terug op de verschillende bijdragen aan dit bijzondere nummer van Ars Aequi.

De tegenstelling tussen publiek- en privaatrecht blijkt naar mijn mening vooral dan een interessant probleem te zijn wanneer deze wordt bestudeerd vanuit het perspectief van de rechtsbescherming van het individu in de samenleving

3 De inbreng van slachtoffers in de strafrechtspleging

Het perspectief van de rechtsbescherming komt heel nadrukkelijk in beeld als we de blik richten op de emancipatie van het slachtoffer binnen het strafrechtelijk systeem. Werd het strafrecht lange tijd uitsluitend gezien als een rechtsstrijd tussen een verdachte burger en een opsporende en vervolgende overheid, later is deze visie verruimd. Het slachtoffer is inmiddels algemeen erkend als *betrokkene*¹¹ in de strafrechtelijke procedure; als een deelnemer met wiens belangen rekening dient

7 W.J. Slagter, *De rechtsgrond van de schadevergoeding bij onrechtmatige daad* (diss. Leiden), Leiden: Luctor en Emergo 1952, p. 169 en p. 177-187.

8 Slagter 1952, p. 187.

9 Zie M.S. Groenhuijsen, *Schadevergoeding voor slachtoffers van delicten in het strafgeding* (diss. Leiden), Nijmegen: Ars Aequi Libri 1985, p. 142-146 en 292-296, met verwijzing naar de – voor zijn tijd – baanbrekende beschouwingen van G.E. Langemeijer, 'Het strafrecht en de benadeelde', *NJB* 1938, p. 29-37 en p. 53-60.

10 Zie bijvoorbeeld T. Kooijmans, *Op maat geregeld? Een onderzoek naar de grondslag en de normering van de strafrechtelijke maatregel* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 2002, p. 97 e.v.

11 Let wel: als een 'betrokkene', dat is dus iets anders dan een 'partij'.

te worden gehouden. Na alle hervormingen van de afgelopen decennia begint intussen wel de vraag te rijzen of de bemoeienis met het slachtoffer niet aan het doorslaan is. Met andere woorden: is de legitieme stap om ook voor het slachtoffer rechtsbescherming in een strafrechtelijke context te bieden niet zo ver gegaan – of dreigt deze zo ver te gaan – dat daardoor de rechtsbescherming van de verdachte dreigt te worden gecompromitteerd? Kwakman merkt daarover terecht op dat de vraag of een sterkere positie van het slachtoffer al dan niet op gespannen voet staat met de functies en doelen van het straf(proces) recht niet eenduidig is te beantwoorden.¹² Ik ben dat met hem eens. Uiteindelijk moeten we ons goed bewust zijn van de onderliggende betekenis van zo'n algemene vraag. Waardoor wordt de spankracht van het strafrechtelijk systeem bepaald? Dan moeten we eerst een idee hebben over wat dat 'systeem' eigenlijk inhoudt. Welnu, naar mijn oordeel is dit systeem in essentie een stelsel van begrippen, bepalingen en beginselen. En deze elementen hebben een nauwe samenhang. Die samenhang vloeit voort uit het feit dat die begrippen, bepalingen en beginselen berusten op onderliggende waarden en belangen. En het springende punt daarbij is dat die onderliggende waarden en belangen niet zelden onderlinge spanning vertonen. Het is precies die spanning die de dynamiek van het strafrechtelijk systeem veroorzaakt – en tegelijk daar ook grenzen aan stelt.¹³

Is de legitieme stap om ook voor het slachtoffer rechtsbescherming in een strafrechtelijke context te bieden niet zo ver gegaan dat daardoor de rechtsbescherming van de verdachte dreigt te worden gecompromitteerd?

Zelf heb ik altijd drie grenzen gezien die het strafvorderlijk systeem stelt aan de emancipatie van het strafrecht. Ten eerste mag dit nooit ten koste gaan van een eerlijk proces voor de verdachte. Ten tweede dient het systeem bestand te zijn tegen het ongereflekteerd opeenstapelen van steeds maar weer nieuwe slachtofferrechten. En ten derde vereist een goed strafrechtelijk systeem dat het gedachtegoed van het herstelrecht (mediation) niet wordt geradicaliseerd. Maar dit zijn tamelijk

abstracte begrenzingen.¹⁴ Het is goed dat in de artikelen in dit bijzonder nummer invulling wordt gegeven aan dergelijke uitgangspunten.

Kwakman neemt als uitgangspunt dat een correcte, begripvolle en fatsoenlijke bejegening van het slachtoffer geenszins ten koste behoeft te gaan van de rechtsbescherming van de verdachte. Heel concreet stelt hij dat bijvoorbeeld de schadevergoedingsmaatregel een punitief karakter heeft, met voordelen voor alle betrokkenen, waardoor het ultimum remedium-karakter van het strafrecht ten volle tot zijn recht komt. En hij noemt de moeilijke gevallen, de grensgevallen. Bij lichtere delicten – en dan vooral bij *first offenders* – beveelt hij aan dat het strafrechtelijk apparaat zich terughoudend opstelt en er ruimte moet zijn voor alternatieve geschilbeslechting. Dit standpunt wordt eveneens ingenomen in de bijdrage van Van der Aa, Pemberton en de auteur dezes, waarin ook wordt aangegeven welke voorwaarden in acht moeten worden genomen om dergelijke alternatieve afdoeningswijzen optimaal recht te laten doen aan de belangen van slachtoffers, daders en de samenleving als geheel. Kwakman vraagt ook aandacht voor de 'ernstigste slachtofferdelicten'. Daar liggen nog echte dilemma's. Juist daar is 'kruisbestuiving' nuttig en nodig, maar ook juist hier ligt het gevaar op de loer dat kerndoelen en functies van het strafproces worden doorkruist.

Misschien wel één van de lastigste dilemma's betreft de hoogst actuele vraag of er onder omstandigheden een tweefasenproces zou moeten komen

Misschien wel één van de lastigste dilemma's betreft de hoogst actuele vraag of er onder omstandigheden een tweefasenproces zou moeten komen. In ernstige zaken met een ontkennende verdachte wordt er momenteel vanuit verschillende kanten op aangedrongen om belangrijke rechten van het slachtoffer, zoals het spreekrecht ter terechtzitting, op te schorten tot na het moment waarop de rechter tot een bewezenverklaring van het tenlastegelegde feit is gekomen. In de bijdrage van Kool wordt op een genuanceerde wijze aangegeven welke belangen er in deze kwestie op het spel staan en hoe die tegen elkaar kunnen worden afgewogen. Kool spreekt over 'een

¹² Hij verwijst daarbij naar N.J.M. Kwakman, 'Het Openbaar Ministerie en slachtoffers van delicten', *Strafblad* 2010, p. 478 e.v.

¹³ Zie M.S. Groenhuijsen, 'Het slachtoffer in het brandpunt van dynamiek en stabiliteit van het systeem van strafprocesrecht', in: A.E. Harteveld e.a. (red.), *Systeem in ontwikkeling. Liber amicorum G. Knigge*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2005, p. 171-187.

¹⁴ Op eenzelfde abstractieniveau formuleert Kwakman drie criteria die de veerkracht van het strafrechtelijk systeem mede bepalen. De zorg voor slachtoffers kan worden ingepast indien: a. daarmee de waarborgen en de rechten voor verdachten niet worden omzeild; b. daarmee de doelen van het strafrecht even goed, of zelfs beter, kunnen worden gerealiseerd dan door middel van reguliere strafrechtelijke interventies; en c. de doelen die met de zorg voor slachtoffers worden gediend weliswaar niet samenvallen met, maar wel evident zwaarder wegen dan de doelen van het reguliere straf(proces) recht.

zeker zittingsongemak' als het slachtoffer ter zitting over de gevolgen van een delict mag spreken, nog voordat het oordeel over daderschap en schuld is gegeven. Deze overweging doet indirect een appel op de onschulds-presumptie die jegens de verdachte in acht moet worden genomen. Aan de andere kant staat uiteraard het belang van het slachtoffer om al vanaf het moment van de aangifte serieus te worden genomen. De essentie van de Wet versterking positie slachtoffers is immers om de slachtoffers in de zuivere hoedanigheid van slachtoffers begrip, erkenning en solidariteit te gunnen. Daarbij past niet om ze tot het moment van de bewezenverklaring juridisch te bejegenen als een soort *'presumed victim'*. Kool kiest een vindingrijke manier om een oplossing te zoeken voor dit in wezen onoplosbare vraagstuk. Zij bespreekt het dilemma vanuit het perspectief van 'procedurele rechtvaardigheid', achtereenvolgens voor de slachtoffers en voor de verdachten. Ten aanzien van slachtoffers levert dit volgens haar niet een eenduidig beeld op. Voor de verdachten daarentegen is het vrij duidelijk dat er overwegend voordelen te behalen zijn met een splitsing van het proces in twee delen. Interessant voor ons thema – de privatisering van het strafrechtelijk systeem – is dat zij als uitgangspunt neemt dat verdachte en slachtoffer zich, hoe moeizaam ook, tot elkaar verhouden als burgers, in welke hoedanigheid zij betrokken zijn in een publiekrechtelijke procedure: 'daarin liggen voor beiden aanspraken besloten, maar ook verantwoordelijkheden, met een daarin gelegen notie van wederkerigheid'.¹⁵ Haar conclusie is dat, *mits de juiste keuzes worden gemaakt in de uitwerking*, een splitsing van het strafproces te verwelkomen zou zijn. En zij heeft vertrouwen in de goede afloop: 'Het is goed te weten dat de wetgever in een tijdsbestek dat wordt gedomineerd door (overigens invoelbare) maatschappelijke sympathie voor het (metaforische) slachtoffer, met daaruit voortvloeiend spiegelbeeldig negatief van de verdachte, de rem weet te vinden en zich rekenschap geeft van de mogelijke schaduwzijden van slachtofferemancipatie.'

Zelf ben ik minder gerust op dit zelftemperend vermogen van de wetgever.¹⁶ Ik ben bang dat bewindslieden en Kamerleden elkaar nog steeds proberen te overtreffen met telkens weer nieuwe initiatieven die eerder zijn aangemerkt als 'herszenloos slachtofferactivisme'.¹⁷ Deze wat onvriendelijke typering vormt tevens een mooie brug naar het laatste deelonderwerp in deze paragraaf. Kool schrijft over 'het (metaforische) slachtoffer'. Dat

impliceert een analytische tweedeling tussen het echte slachtoffer (een mens van vlees en bloed) en het metaforische slachtoffer, een categorie die we vooral kennen uit rechtstheoretische verhandelingen.¹⁸

Ik ben bang dat bewindslieden en Kamerleden elkaar nog steeds proberen te overtreffen met telkens weer nieuwe initiatieven die eerder zijn aangemerkt als 'herszenloos slachtofferactivisme'

Het rechtstheoretisch perspectief komt uitvoerig aan bod in de verhandeling van Veraart. De auteur schetst twee 'verhalen', die hun grond hebben in de Verlichting. Het eerste daarvan, het 'deontologische verhaal', vertelt dat we ons kunnen verheffen door gebruik te maken van onze rede, als we de moed zouden hebben om ons eigen verstand te gebruiken. Deze invalshoek is afkomstig uit het filosofische werk van Immanuel Kant. Daarnaast is er het utilistische verhaal dat pleit voor een maatschappij die vooral gericht zou moeten zijn op het vergroten van het gemiddelde geluksniveau en het verminderen van de netto hoeveelheid leed. Deze grondhouding is vooral ontwikkeld in de geschriften van Jeremy Bentham. Veraart verdedigt de stelling dat het eerste verhaal gaandeweg steeds meer plaats heeft moeten maken voor het tweede verhaal. En daar zijn naar zijn oordeel ook echt nadelen aan verbonden. Hij wijst erop dat de opeenvolgende erkenning van steeds weer nieuwe groepen oorlogsslachtoffers na 1970 heeft geleid tot toenemende competitie tussen diverse groepen slachtoffers. Hij stelt dat de verschrikkingen van de twintigste eeuw het geloof in de bindende kracht van neo-Kantiaanse idealen als vrijheid en gelijkheid verder hebben ondermijnd. Veraart gaat verder door de vraag te stellen wat het betekent als een politieke samenleving niet meer primair inzet op verheffing, op een gelijkwaardige participatie van verschillende bevolkingsgroepen, maar op het verminderen van (individueel en collectief) leed. Het antwoord zal voor veel lezers niet eenvoudig zijn, denk ik. Het betekent, aldus de auteur, in de eerste plaats dat waar eerst de Kantiaanse rationaliteit een eind maakte aan gebruiken en tradities die sociale onderdrukking met zich meebrachten, in de huidige tijd die onder-

15 Met verwijzing naar R.S.B. Kool, 'Verantwoorde slachtofferemancipatie', in: F. de Jong & R.S.B. Kool (red.), *Relaties van gezag en verantwoordelijkheid: strafrechtelijke ontwikkelingen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2012, p. 159-179.

16 Zie hieromtrent de overtuigende beschouwing van Ralph Hermans & Jannemieke Ouwerkerk, 'Slachtoffers in de strafrechtspleging en de keerzijde van een sentimenteel debat', AA 2013-6, p. 445-448 (AA20130445).

17 Zie Suzan van der Aa & Marc Groenhuijsen, 'Slachtofferrechten in het strafproces: drie stapjes naar voren en een stapje terug?', AA 2012-9, p. 603-611 (AA20120603).

18 Vgl. H. Boutellier, *Solidariteit en slachtofferschap. De morele betekenis van criminaliteit in een postmoderne cultuur* (diss. Amsterdam UvA), Nijmegen: Sun 1993 (in 2008 opnieuw uitgegeven, door Amsterdam University Press); en C.P.M. Cleiren, 'Genoegdoening aan slachtoffers in het strafrecht', in: *Het opstandige slachtoffer. Genoegdoening in strafrecht en burgerlijk recht* (preadvies NJV, Handelingen Nederlandse Juristenvereniging 2003-1), Deventer: Kluwer 2003, p. 33-104.

drukking moet worden voorkomen met een beroep op vermindering van menselijk leed. En ten tweede, aldus nog steeds Veraart, 'verleent de intrede van het lijdende slachtoffer in het hart van onze politieke en juridische orde aan dat slachtoffer een begerenswaardige status. De gedachte dat lijden loont, stelt een premie op slachtofferschap: het zal steeds meer worden opgezocht, in een omgekeerde emancipatie.' Na lezing en herhaaldelijke herlezing begrijp ik de strekking van dit betoog. En ik zie ook het nut van dit type academische bespiegelingen. Het is knap denkwerk.¹⁹ Het is wetenschappelijk onderzoek dat ons allemaal scherp houdt. Maar ik moet bekennen dat ik zelf van een andere richting ben. Ik weet niet wat recht is, maar ik herken onrecht wanneer ik het aantref. Ik kan geen definitie geven van 'geluk', maar ik zie onmiddellijk waar leed wordt aangericht en ik denk dat het recht er mede is om dat leed rechtvaardig te verdelen en zo veel mogelijk te verminderen. Bij de uitvoering van die doelstelling – ik geef het Veraart onmiddellijk toe – ontstaan dan nieuwe problemen. Maar dat ligt in de aard van het recht. Het blijft zoeken naar evenwicht. Het is mooi. Het strafrechtelijk systeem is flexibel en dynamisch. Het accommodeert nieuwe belangen en biedt ruimte voor veranderende prioriteiten. Het systeem heeft een regenererend vermogen voor zover het oude doelstellingen met nieuwe middelen kan nastreven.²⁰ In vergelijking met Kant is dit natuurlijk Jip en Janneke-taal, maar het is wel een verhaal dat gewone burgers die door misdrijf zijn getroffen snappen.

Het strafrechtelijk systeem is flexibel en dynamisch. Het accommodeert nieuwe belangen en biedt ruimte voor veranderende prioriteiten. Het systeem heeft een regenererend vermogen voor zover het oude doelstellingen met nieuwe middelen kan nastreven

4 De inbreng van andere particulieren in de strafvordering

Naast slachtoffers zijn er ook andere burgers en particuliere organisaties die in toenemende mate een rol spelen in het domein van de strafrechtspleging. Dat kan grofweg twee vormen aannemen. Ten eerste kunnen private

partijen delen van het politiewerk ondersteunen of zelfs sommige taken overnemen. Daarover handelen de bijdragen van Bleichrodt & Moerman en die van Ruigrok. Ten tweede rijst nog steeds de vraag of 'gewone' burgers wellicht ook een rol moeten spelen bij het nemen van eindbeslissingen in strafzaken. Dan gaat het om lekenrechtspraak, die wordt behandeld in het opstel van De Roos.

Bleichrodt en Moerman schrijven vooral over de strafvordering in klassieke zin. Het vertrekpunt van hun beschouwing is dat klassieke opsporingsmethoden steeds minder bruikbare informatie opleveren,²¹ waardoor de politie samenwerking met burgers steeds vaker benut om alsnog aan goede onderzoeksresultaten te komen. De auteurs stellen hieraan een principiële grens: 'Als privatisering wordt gezien als het bewust en geheel overbrengen van een overheidstaak naar de particuliere sector, is zulks in ons wettelijk systeem niet mogelijk.' Met verwijzing naar artikel 132a Sv hebben zij daarin ontegenzeggelijk gelijk. Maar dan. Vervolgens belichten zij de diverse hoedanigheden waarin de burger de overheid tegenwoordig effectief kan bijstaan in de opsporing. Als tipgever²², als informant²³ en als burgerinfiltrant.²⁴ Van principieel belang vind ik de opmerkingen van deze auteurs over de verantwoordelijkheid van de overheid in dergelijke situaties. Die is tweeledig: enerzijds moet de overheid in voorkomende gevallen ter bescherming van de hulpverlenende burger diens anonimiteit waarborgen, anderzijds zal – in het algemeen belang – moeten worden geïnvesteerd in controle en begeleiding.

Ruigrok bespreekt meer in het algemeen de gevolgen van overheidsbezuinigingen met het oog op verschuivingen van beveiligingswerkzaamheden van het publieke naar het private domein. Vertrekpunt is hier dat een verstoring van de openbare orde tegenwoordig bijna altijd gepaard gaat aan een schending van een strafrechtelijk gesanctioneerd voorschrift. Niettemin moet volgens de auteur worden vastgehouden aan verschillen tussen het openbare-orderecht en het strafrecht. Interessant is dat wordt betoogd dat op dit grensvlak de vraag of een private partij bepaalde politietaken zou kunnen of moeten uitvoeren 'uiteindelijk een geldkwestie is'. Van groot belang is dat Ruigrok de verschillen tussen een politieagent en een ingehuurd agent helder in beeld brengt: de agent kost méér geld, beveiligers zijn flexibeler inzetbaar en gemakkelijker te ontslaan, en beveiligers mogen, wat bevoegdheden betreft, in beginsel niet meer dan burgers.²⁵ Vanuit deze premissen komt de

19 Het doet me denken aan het meesterwerk van R. Foqué & A.C. 't Hart, *Instrumentaliteit en rechtsbescherming. Grondslagen van een strafrechtelijke waardendiscussie*, Arnhem/Antwerpen: Gouda Quint/Kluwer Rechtswetenschappen 1990. De auteurs geven een prachtige analyse van de méérdimensionele betekenis van het rechtsbegrip, maar zeggen daar zelf bij dat hun vertoog geen enkele aanwijzing verschaft hoe een wetgever of een rechter in een bepaald geval dient te handelen of te beslissen.

20 Zo reeds Groenhuijsen 2005, p. 186.

21 Een voorbeeld hiervan is de telefoontap. Dit middel wordt in Nederland verhoudingsgewijs heel vaak ingezet, maar criminelen weten dat ook wel en nemen daardoor toereikende tegenmaatregelen.

22 Hier bestaat geen scherp juridisch kader voor.

23 De juridische basis voor de door de CIE gerunde informanten is vaag (vgl. art. 3 en 12 Politiewet 2012). Over de burger als verstrekker van strafvorderlijke informatie gaat ook de bijdrage van Crijs aan dit nummer.

24 Art. 126w Sv. Het parlement heeft bij motie een ban gelegd op het gebruik van criminele burgerinfiltranten. De auteurs in dit opstel betogen – op overtuigende gronden – dat dit verbod zou moeten worden heroverwogen.

25 Althans in theorie. Ruigrok merkt namelijk terecht op dat een nadeel van het medeverantwoordelijk maken van particulieren voor een ordelijk verloop van een evenement een vorm van privatisering is die bijna geen intrinsieke grenzen kent: 'De privaatrechtelijke sancties die worden opgelegd kunnen zwaarder zijn en gemakkelijker worden opgelegd dan de publiekrechtelijke equivalenten die aan tal van procedurele en materiële eisen zijn onderworpen.'

schrijver tot de conclusie dat het op onmiddellijke wijze handhaven van de openbare orde een klassieke overheidstaak dient te blijven, maar dat het faciliteren van commerciële evenementen (inclusief het voetbal) bepaald anders dient te worden beoordeeld.

Uit beide beschouwingen blijkt dat de tijden zijn veranderd. Hier is sprake van een zeer ingrijpende privatisering van de strafrechtspleging. Het aantal private opspoorders is spectaculair gegroeid (Ruigrok noemt het getal van 40.000). Hun bevoegdheden zijn, zacht uitgedrukt, onduidelijk. Velen van hen zijn oud-politiemensen. Dat leidt tot voordelen, maar het heeft ook schimmigheid tot gevolg. Niet voor niets is in het onderzoeksproject 'Strafvordering 2001' gepleit voor een nadere afbakening – in de wet – van wat dit soort private partijen wel en niet mogen. Ik voeg nog toe dat iets soortgelijks geldt voor de bredere horizon van het internationale geweld. In de afgelopen jaren hebben we allemaal gelezen over de piraterij in de wateren rond Somalië. De Nederlandse overheid – lees: onze marine – is slechts in beperkte mate in staat om de koopvaardij adequaat te beschermen. Na lange en grote aarzeling lijkt zich dit voorjaar een politieke meerderheid af te tekenen om de commerciële vloot toe te staan om gewapende particuliere beveiligers mee te nemen aan boord. Dat is een echte dijkdoorbraak: het impliceert eenvoudig gezegd dat de Staat in deze sector het geweldsmonopolie in strafrechtelijke aangelegenheden opgeeft en gewone bedrijven het recht toekent om gewapenderhand 'onze burgers' te beschermen tegen misdaden die op de open zee dreigen te worden gepleegd. Voorlopig denk ik dat ik het met deze stap eens ben, maar het is duidelijk dat deze ontwikkeling de sluis opent naar een reeks van moeilijk te beantwoorden nieuwe vragen. Hoeveel mogen privaatrechtelijke organisaties formeel-wettelijke bevoegdheden krijgen om, desnoods met geweld, het publieke belang te behartigen?²⁶ Is er ruimte om het gevangeniswezen aan economische marktwerking over te laten? Zo kan ik nog wel even doorgaan. Deze aflevering van *Ars Aequi* maakt duidelijk dat we pas aan het begin staan van het verkennen van de grijze gebieden in de randen van het publiekrechtelijke strafrecht.

Ik noem in dit verband ook de bijdrage van Crijns. Die gaat over afspraken in het strafrecht. Hij bespreekt vooral de afspraken die de overheid maakt met burgers omtrent het verkrijgen van strafrechtelijk relevante informatie. Wat mij aanspreekt in zijn betoog is dat ook hij de inhoud belangrijker vindt dan

de toepasselijke terminologie. Ja, die afspraken kunnen worden gezien als overeenkomsten. Dus dat draagt bij aan de privatisering van het strafrecht. Maar pas op, aldus de auteur, het zijn wel strafrechtelijke overeenkomsten. De overeenkomst is al lang niet meer een rechtsfiguur die is voorbehouden aan het privaatrecht. En operationeel betekent dit dat de normering van dit instrument langs de weg van het strafrecht het meest voor de hand ligt.

Deze aflevering van *Ars Aequi* maakt duidelijk dat we pas aan het begin staan van het verkennen van de grijze gebieden in de randen van het publiekrechtelijke strafrecht

En dan is er nog het debat over de inbreng van leken bij het nemen van eindbeslissingen in strafzaken. Invoering van juryrechtspraak of van gemengde tribunaal zoals de Belgische hoven van assisen. De Roos vindt het in de inleiding van zijn bijdrage aan dit nummer opmerkelijk dat het debat over de wenselijkheid van lekenparticipatie in de strafrechtspraak zo goed als verstomd is. Ik zie dat, met alle respect, compleet anders. Voor mij is het juist een totaal raadsel waarom dit debat een jaar of tien geleden opeens in Nederland opnieuw werd gevoerd. Terwijl nooit iemand overtuigende pleidooien had gepubliceerd waarom lekeninbreng in het rechterlijke beslissingsproces nuttig zou zijn, werd opeens in de meer algemene gedachtewisseling omtrent het onderzoeksproject 'Strafvordering 2001' de suggestie gedaan dat *het nader onderzoek zou verdienen* om na te gaan of een of andere vorm van lekenrechtspraak wenselijk zou kunnen zijn.²⁷ Waarom zo'n idee 'nader onderzoek' zou verdienen is mij nooit duidelijk geworden. De Roos en Cleiren hebben bijvoorbeeld al jaren geleden het gewicht van het 'democratische aspect' van lekenrechtspraak sterk gerelativeerd.²⁸ In België wordt al jaren getwist over de wenselijkheid van het afschaffen van het hof van assisen. Alle deskundigen zijn het er volgens mij over eens dat deze kwestie een diep geworteld cultureel fenomeen betreft. Nederlanders zullen de Angelsaksische landen nooit kunnen overtuigen van de gebreken van een jurystelsel. Het omgekeerde geldt eveneens – en met gelijke kracht. Dit raakt de genen van ons rechtssysteem. De Roos toont de hem kenmerkende mildheid waar hij in dit

²⁶ Zie hieromtrent het grondige opstel van C.J.C.F. Fijnaut, 'Bedrijfsmatig georganiseerde particuliere opsporing en het Wetboek van Strafvordering', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen. Derde interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Kluwer 2002, p. 689-749, met veelzeggende empirische gegevens over de oprukkende particuliere beveiligingsindustrie.

²⁷ Zie C.H. Brants e.a., *Op zoek naar grondslagen. Strafvordering 2001 ter discussie*, Den Haag: Boom Juridische uitgeverij 2003, p. 13 e.v.

²⁸ C.P.M. Cleiren & Th.A. de Roos, 'Democratisering van de strafrechtspleging', in: K. Boonen e.a. (red.), *De weging van 't Hart: idealen, waarden en taken van het strafrecht*, Deventer: Kluwer 2002, p. 171-188. Zie ook mijn artikel 'Jury en andere vormen van lekenrechtspraak. Over onbehagen, legitimiteit, onderbuik en cultuur', *Delikt en Delikwent* 2005, p. 831-841.

nummer stelt dat daarmee de gedachte van de lekenparticipatie niet is veroordeeld, en zelfs respect verdient, ook al is het niet urgent daarin een motief te zien om voor invoering daarvan in Nederland te pleiten. Zo is het. Nederland, zo zegt De Roos terecht, dat wat dit onderwerp betreft een uitzondering vormt in de Europese Unie, scoort relatief goed als het gaat om vertrouwen in de rechtspleging. Laten we daar vooral niet aan gaan tornen.

Nederlanders zullen de Angelsaksische landen nooit kunnen overtuigen van de gebreken van een jurysysteem. Het omgekeerde geldt eveneens – en met gelijke kracht. Dit raakt de genen van ons rechtssysteem

5 De kracht en de zwakte van het strafrecht. Afrondende opmerkingen

In deze bijzondere aflevering van *Ars Aequi* is de privatisering van het strafrecht aan de orde. We hebben gezien dat er in verschillende opzichten en dimensies aanmerkelijk méér ruimte is gekomen voor de inbreng van burgers in de afwikkeling van strafbare feiten. Het plegen van een delict leidt niet altijd meer tot een strafzaak en als er al een strafzaak komt dan ziet die er tegenwoordig vaak anders uit dan vroeger. Aan het eind van deze beschouwing gekomen moet de vraag worden aangestipt waar de diepere achtergrond van deze ontwikkeling in is gelegen.

Ik zie als belangrijkste onderliggende reden dat het strafrecht tegelijk te sterk en te zwak is om alle vormen van criminaliteit op de traditionele manier te blijven afdoen. Waarom en in welke opzichten is het strafrecht te sterk? Volgens mij is het strafrecht in veel gevallen een te zwaar middel om te reageren op vervelende situaties die de betrokken burgers liever op een minder belastende manier willen aanpakken, al dan niet met behulp van de overheid. Van der Aa, Pemberton en de auteur dezes tonen bijvoorbeeld duidelijk aan dat de belangrijkste behoefte van veel 'slachtoffers' is om effectief te worden beschermd. Hun veiligheid is veel belangrijker dan een formele strafrechtelijke reactie. In dezelfde lijn ligt de aanbeveling om eindelijk meer werk te maken van mediation binnen het strafrecht. Empirisch onderzoek laat zien dat veel slachtoffers

helemaal niet zo punitief zijn ingesteld als buitenstaanders vermoeden. Een aanzienlijk aantal van hen is zeker bereid met de dader te praten over het voorval waardoor zij zijn getroffen. Maar natuurlijk alleen als dat gesprek in het teken staat van herstel; als de 'dader' bereid is zijn verantwoordelijkheid te nemen en de procedure zo is ingericht dat het slachtoffer er niet nog eens beschadigd uit kan komen. In deze situaties kan het strafrechtelijk systeem op onderdelen nog veel leren van het privaatrecht.

Het strafrecht is tegelijk te sterk en te zwak om alle vormen van criminaliteit op de traditionele manier te blijven afdoen

Anderzijds is het strafrecht elders eigenlijk te zwak om de toegekende taken goed uit te voeren. Opnieuw: waarom en in welke opzichten? Het strafrecht schiet niet zelden tekort om de burgers adequaat te beschermen. Eén van de middelen om daaraan tegemoet te komen is om diezelfde burgers het recht toe te kennen om zichzelf te verdedigen. Ten Voorde merkt in zijn bijdrage aan deze aflevering terecht op dat noodweer een dubbele grondslag heeft: zelfverdediging en rechtsordehandhaving.²⁹ Een interessante gedachte die hij vermeldt is dat – één stap verder – zelfverdediging ook alleen is gerechtvaardigd indien deze een bijdrage levert aan de handhaving van de rechtsorde. Daardoor wordt noodweer ook mede in de verticale relatie tussen staat en burger ingepast. Maar aan het eind van de dag komt dit er wel op neer dat de burger soms méér kan dan de overheid. En misschien – of: soms – ook wel meer mág dan de overheid. Ten Voorde schrijft hierover:

'Terwijl de staat zelf gebonden is aan bepaalde eisen in het geval hij geweld aanwendt, ontstaat de mogelijkheid dat de staat het geweld dat hij zelf niet mag aanwenden door de burger laat aanwenden onder het mom dat de burger door te handelen in noodweer een bijdrage levert aan de rechtsordehandhaving.'

Noodweer lijkt zich dan volgens hem te ontwikkelen tot een 'wat verwilderde variant' van het burgerarrest van artikel 53 Sv. Een juiste observatie, zeker in het licht van de moderne jurisprudentie van de Hoge Raad over de grenzen van noodweer. Hier is dan ook tevens een waarschuwing op zijn plaats. Er moet voor worden gewaakt dat geweld uit de hand loopt als het wordt geprivatiseerd.

²⁹ Zie ook P.H.P.H.M.C. van Kempen, 'Drie basisvereisten voor noodweer. Een pleidooi voor subsidia-riteit als de centrale voorwaarde', in: P.H.P.H.M.C. van Kempen e.a. (red.), *Levend strafrecht. Strafrechtelijke vernieuwingen in een maatschappelijke context* (Buruma-bundel), Deventer: Kluwer 2011, p. 307-312.

Precies diezelfde waarschuwing is gepast in relatie tot private partijen die zich steeds meer om de opsporing bekommeren. Ook dat is materieel gezien rechtshandhaving. En ook daar zien we dat de niet gouvernementele actoren vaak méér kunnen – en mogen – dan de overheid in het kader van de strafvordering. Onlangs wees Folkert Jensma er met verwijzing naar Schuilenburg op dat de omvang van de particuliere sector die van de zichtbare politie begint te naderen.³⁰ En met grote gevolgen. Er zijn publiek-private samenwerkingsvormen die op allerlei terreinen actief zijn. Binnen deze zogenoemde ‘vangnetwerken’ wordt niet zelden de wet overtreden. Klassieke delicten als winkeldiefstal, oplichting en bedreiging worden afgehandeld binnen het gewone contractenrecht (winkel- en straatverboden en dergelijke) met goedkeuring van de politie en het Openbaar Ministerie. Zo verwatert het bereik van het strafrecht, aldus Jensma, met consequenties voor de grondrechten van de burger. Zoals hij zegt: ‘De politie die blind tekent voor wat de particuliere opsporing vaststelt.’ Dat kan natuurlijk nooit de bedoeling zijn van wat in deze bijzondere aflevering van *Ars Aequi* is uiteengezet onder de noemer van de privatisering van het strafrecht.

De traditionele grenzen tussen rechtsgebieden vervagen in een aantal opzichten. Niet alleen toont het strafrecht invloeden vanuit het bestuursrecht en het privaatrecht, omgekeerd zie je ook publiekrechtelijke elementen infiltreren in het civiele recht

Ik rond af. De traditionele grenzen tussen rechtsgebieden vervagen in een aantal opzichten. Niet alleen toont het strafrecht invloeden vanuit het bestuursrecht en het privaatrecht, omgekeerd zie je ook publiekrechtelijke elementen infiltreren in het civiele recht.³¹ Dat is doorgaans een goede ontwikkeling. Als ik spreek over een ‘goede’ ontwikkeling, dan vereist dat een maatstaf. Het criterium is voor mij simpel gezegd het welzijn van de rechtszoekende. Als we de rechtspleging zodanig kunnen organiseren dat de totale hoeveelheid leed onder de justitiabelen zo klein mogelijk wordt, dan bereiken we een optimum. Wat mij betreft dus meer Bentham en iets minder Kant.

³⁰ F. Jensma, ‘Lik op stuk, direct van beveiliging of portier’, *NRC* 25 mei 2013, p. 7. Zie ook M. Schuilenburg, *Orde in veiligheid*, Den Haag: Boom Lemma 2012.

³¹ Een simpel voorbeeld betreft het belang van waarheidsvinding in het civiele procesrecht. De oude benadering van de ‘formele’ of partijwaarheid is daar al lang verlaten ten gunste van een sterker nadruk op het belang van materiële waarheidsvinding als grondslag voor verantwoorde beslissingen.